

İngilizce Özgün Metinden Çeviren
Av. Serkan Cengiz¹

Translated by Serkan Cengiz / Advocate, www.serkancengiz.av.tr. All rights reserved. No part of this translation may be reproduced without the prior permission in writing of the translator

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
3. BÖLÜM
Kalashnikov /RUSYA
(Başvuru no: 47095/99)
KARAR / 15 Temmuz 2002

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm) 19 Mart 2001 tarihinde, daire olarak aşağıdaki üyelerin katılımıyla toplandı:

Bay J.P. COSTA, *Başkan*
Bay W. FUHRMANN
Bay W. LOUCAİDES,
Sir Nicolas BRATZA,
Bayan H.S. GREVE,
Bay K. TRAJA,
Bay A. KOVLER, *Hakimler*,
Bayan S. DOLLE, *Bölüm Sekreteri*,

18 Eylül 2001 ve 24 Haziran 2002 tarihlerinde gereği görüşülerek, 24 Haziran 2002 tarihinde aşağıdaki karar verildi.

USUL

1. Dava, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına yönelik Sözleşmenin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca, Rus vatandaşı Valery Yermilovich Kalashnikov ("başvurucu") tarafından, Rusya Federasyonu aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan 1 Aralık 1998 tarihli başvurudan (no.47095/99) kaynaklanmıştır.
2. Başvurucu özellikle gözaltı koşullarından, gözaltı süresinin uzunluğundan ve aleyhinde yürütülen ceza yargılamasının uzunluğundan yakınmıştır.
3. Başvuru Mahkeme'nin önceki 3. Bölümüne tahsis edilmiştir (Mahkeme İç Tüzüğü m.52/1). Kısım içinde davayı ele alacak olan (Sözleşme madde 27) Daire, Mahkeme İç Tüzüğü madde 26/1'de belirtildiği şekilde oluşturulmuştur.
4. Başvurucu ve Hükümet kabuledilebilirlik ve esas üzerine görüşlerini sunmuşlardır (Mahkeme İç Tüzüğü 54/3-b).
5. Başvurunun kabuledilebilirliği ve esası üzerine, Strasbourg'da bulunan İnsan Hakları Binasında, 18 Eylül 2001 (İç Tüzük m.e 54/4) tarihinde halka açık bir duruşma yapılmıştır.

Mahkemede Hazır Bulunanlar:

(a)Hükümet için

¹ İzmir Barosu Üyesi, www.serkancengiz.av.tr

Bay P.Laptev, Rusya Federasyonu'nun AİHM huzurundaki temsilcisi,
Bay Y.Berestnev,
Bay S.Volkovsky,
Bay S. Razumov,

Danışmanlar,

Bay Y. Kalinin,
Bay K. Bahtiarov,
Bay O. Ankudinov,

Uzmanlar,

Bay V.Vlasihin,

(b)Başvurucu için

Bayan K. Moskalkenko, Moskova Uluslararası Koruma Merkezi
Bay N. Sonkin, Moskova Bölge Barosu, Avukat
Bay V. Kalashnikov, Başvurucu

6. Mahkeme, Bay P.Laptev, Bayan K. Moskalkenko ve Bay N. Sonkin'in sunumlarını ve Bay V. Vlasihin, Bay P. Laptev ve Bayan K. Moskalkenko'nun hâkimlerin sorularına vermiş oldukları cevapları dinlemiştir.

Mahkeme'nin ricası üzerine Hükümet, başvurucunun tutulduğu hücrenin fotoğraflarını göndermiştir. Hükümet ayrıca başvurucunun salıverilmesinden sonra hücrenin yenilenmiş ve yenilenme işlemi süren buraya yakın bir yerin yenilenmiş durumunu gösteren bir video kaydını sunmuştur.

7. Mahkeme 18 Eylül 2001 tarihli kararı ile başvuruyu kısmen kabuledilebilir bulmuştur.

Mahkeme, sonuca ulaşabilmek için dava dosyasında yeterli materyalin olduğu gerekçesiyle, olay yeri incelemesi veya "gerçekleri bulgulama çalışmasının" gerekli olmadığına karar vermiştir. Mahkeme, video kaydında görüldüğü gibi, hücrenin şu andaki koşullarıyla başvurucunun tutulu bulunduğu zamandaki koşulların benzerlik taşımadığının fotoğraflar ile doğrulanması nedeniyle böylesi bir çalışmanın yararlı bir amaca hizmet etmeyeceği düşüncesindedir.

8. Mahkeme 1 Kasım 2001 tarihinde Bölümlerinin yapılanmasını değiştirmiştir (İç Tüzük 25/1), fakat dava eski 3. Bölüm içersinde oluşturulan Daire tarafından sürdürülmüştür.
9. Taraflar başvurunun esası üzerine ek görüş sunmamışlardır.
10. Başvurucu 28 Aralık 2001 tarihinde Sözleşme'nin 41.maddesi uyarınca "hakkaniyete uygun tatmin" için istemlerini, Hükümet yorumlarını sunmuştur.

OLAYLAR

I. DAVANIN ÖZEL KOŞULLARI

11. 1955 yılında doğan ve Moskova'da yaşayan Başvurucu, şikayetin konusu oluşturan olaylar zamanında, Kuzey Doğu Ticaret Bankası'nın Başkanı'dır.

12. 8 Şubat 1995 tarihinde başvuru aleyhine cezai kovuşturma başlatılmıştır. Kovuşturma ayrıntıları “B” alt başlığı altında aşağıda verilmiştir. 29 Haziran 1995 tarihinde başvuru göz altına alınmış ve Magadan Şehir Mahkemesi’nin 3 Ağustos 1999 tarihli kararı ile zimmet suçundan hüküm giymiş ve hapis cezasına çarptırılmıştır.

A. Tutukluluk koşulları

13. Başvuru 29 Haziran 1995’ten, 20 Ekim 1999 tarihine kadar Magadan şehrindeki IZ-47/1 tutulma merkezinde tutulmuştur (Soruşturma Tecrit Koşuşu No.1). 20 Ekim 1999 tarihinde, Şehir Mahkemesinin 3 Ağustos 1999 tarihli kararını takiben, cezasının infazı için Talaya köyünde bulunan AV-261/3 Hapishanesine gönderilmiştir. 9 Aralık 1999 tarihinde Magadan’da bulunan tutukluluk merkezine geri gönderilmiş ve serbest bırakıldığı 26 Haziran 2000’e kadar burada kalmıştır.

1)Olgular üzerine başvurunun sunumları

14. Başvuru, Magadan tutukluluk merkezindeki tutukluluğunun ilk dönemine ilişkin olarak, 8 adet ranza yatağın bulunduğu 17 m2’lik bir hücrede tutulduğunu iddia etmiştir. Buna karşın hücrede neredeyse her zaman 24 kişi barındırılmış, bu sayı nadiren 18’e düşmüştür. Yatak başına 3 kişi olması nedeniyle, tutuklular sırayla uyumuştur. Sırasını bekleyen diğerleri zeminde veya karton kutuların üzerine yatmıştır. Televizyonun gün boyunca açık olması ve hücrede fazla kargaşa olması nedeniyle doğru dürüst uyumak olanaksızlaşmıştır. Odadaki ışıklar hiçbir zaman kapatılmamıştır.

15. Hücresinin köşesinde bulunan tuvalet, mahremiyete uygun olarak düzenlenmemiştir. Tahta bir bölüm ile sadece duş bölümünden ayrılmış, fakat yemek masası ve ortak yaşama alanından ayrılmamıştır. Tahta bölümün yüksekliği 1.1 metre olmasına karşın, tuvaletin yerden yüksekliği yarım metreydi. Bu nedenle tuvaleti kullanan kişi, hem hücre arkadaşları, hem de kapıdaki gözetleme deliği sayesinde orada bulunan gardiyan tarafından görülebilmekteydi.

Hücredekiler tuvaletten yalnızca yarım metre uzakta bulunan yemek masasında yemek yemek zorundaydı. Yemekler kötü kaliteydi.

16. Havalandırma sistemi olmayan hücre yazları bunaltıcı bir biçimde sıcak, kışları ise soğuktu. Odanın içindeki havanın yetersiz olması nedeniyle, pencerenin sürekli açık kalması gerekiyordu. Sigara tiryakileriyle çevrelenmiş olması nedeniyle başvuru pasif içiciliğe zorlanmıştı. Başvuru, idare tarafından hiçbir zaman doğru düzgün yatak takımı, çatal kaşık ve mutfak aletleri verilmediğini iddia etmektedir. Yönetim tarafından sadece ince bir yatak ve ince bir battaniye verilmiş ve mutfak malzemelerini hücre arkadaşlarından ödünç almak zorunda kalmıştır, ki, onlar da bu eşyaları akrabalarından almıştır.

17. Tutuklama merkezindeki hücreler hamam böcekleri ve karıncalar tarafından istila edilmesine rağmen, imha edilmelerine yönelik hiçbir çaba olmamıştır. Sağlıkla ilgili olarak alınan tek önlem, haftada bir defa gardiyanlar tarafından verilen bir litre klor dezenfektanıydı.

18. Başvuru pek çok deri hastalığına ve mantara yakalanmış; ayak tırnakları ile bazı el tırnaklarını kaybetmiştir. 11 Kasım 1996’dan, 23 Nisan 1997’ye ve 15 Nisan 1997’den, 3 Ağustos’a kadar yapılan yargılama sırasında , başvurunun uyuz tedavisi görebilmesi için ara verilmiştir.

Başvurucunun hücreğine altı kez, verem ve frengi hastası olan tutuklular yerleştirilmiş, başvurucuya koruyucu antibiyotik iğne yapılmıştır.

19. Başvurucu günde sadece bir saat hücresinin dışında yürüyüş yapabildiğini ve genellikle ayda iki defa sıcak duş alabilme olanağının olduğunu iddia etmiştir.
20. Sonuç olarak başvurucu, 9 Aralık 1999 tarihinde eski tutulma merkezine gönderilmesinden sonra tutuklama koşulları temel olarak değişmemiştir. Uygun yatak takımı, mutfak araçları ve havlular edinmemiştir. Doğru düzgün bir tıbbi servisin olmaması nedeniyle, deri hastalıkları için uygun bir tedavi yapılmamıştır. Hücresi hâlâ hamam böcekleri tarafından işgal edilmiş durumdaydı ve istilaya karşı yaklaşık 5 yıldır bir ilaçlama yapılmamıştı. Buna karşın Mart-Nisan 2000 tarihinde 8 yataklı hücredeki tutuklu sayısı 11'e indirilmiştir.

2) Olgular üzerine hükümet sunumları

21. Hükümet başvurucunun hücresinin 20,8 m2 olduğunu ,başvurucunun, ayrı bir ranza, yatak takımı ve mutfak aletleri ile sağlık kontrolünden yararlanma hakkına sahip olduğunu ,hücrenin 8 tutuklu için düzenlenmiş olduğunu, tutukluluk merkezlerinin aşırı kalabalık olmasıyla bağlantılı olarak, hücrelerdeki her yatağın 2 veya 3 kişi tarafından kullanıldığını verili süre içinde başvurucunun hücresinde 11 veya daha fazla kişi bulunduğunu normal olarak kişi sayısının 14 olduğunu ileri sürmüştür. Yataklar birçok mahkûm tarafından dönüşümlü olarak ve her mahkûmun nöbetleşe 8 saat uyuması için kullanılmıştır. Tüm tutuklulara içi doldurulmuş yatak, pamuk battaniye ve çarşaf temin edilmiştir.
22. Başvurunun hücresinde bir klozet ve duş yeri de dahil olmak üzere bir sağlık ünitesi bulunmaktaydı. Klozet hücrenin köşesine yerleştirilmiş ve bir ayraç ile (1.1 m yüksekliğinde) yaşama yerinden ayrılmış olarak mahremiyet sağlanmıştı. Bu tür standartlar, 25 Ocak 1971 tarihinde onaylanan “SSCB İçişleri Bakanlığı Yargılama Öncesi Tutuklama Merkezlerinin Plan ve İnşaat Yönetmeliği”ne uygun olarak tesis edilmiştir.

Hükümet, başvurucunun tutukluluğunun başından bu yana küçük bir gelişme olduğunu iddia ettiği hücreye dair fotoğrafları mahkemeye sunmuştur. Hükümet ayrıca, merkezlerin başvurucunun salıverilmesinden sonraki durumunu ve önemli gelişmelere dair video kayıtlarını sunmuştur.

23. Hücre, temiz hava ve gün ışığı sağlayan pencerelere sahiptir. Bir havalandırma sistemiyle donatılması olanağı yoktur. Sıcak havalarda daha iyi bir havalandırma için pencere açılabilir durumdadır. Ayrıca, tutuklular akrabaları tarafından gönderilmiş küçük fanları edinme olanağına da sahiptir.
24. Hücrede, başvurucuya ait, dilediği zaman açıp kapayabileceği bir televizyon tespit edilmiştir. Bölgede günün belirli bir bölümünde televizyon yayını yapılmıştır.
25. 11 Şubat 1998 tarihinde başvurucunun hücresinde bulunan ve frengi'ye yakalanan bir tutuklunun, hastalığın tam olarak tedavisine ilişkin süreyi geçirmesi için derhal yeri değiştirilmiştir. Başvurucu da dahil olmak üzere, bu tutukluyla aynı hücreyi paylaşan diğer tutuklular, 26 Şubat 1998 tarihinde hastalığa uygun önleyici tedaviye ve serolojik kontrol önlemlerine tabi tutulmuşlardır. Bu işlem, 17 Kasım 1989 tarihinde onaylanan, “SSCB İçişleri Bakanlığı Yargılama Öncesi Tutuklama Merkezlerinde ve İslahevlerinde Tutulan Kişiler için Sağlık Bakım Rehberi”ne uygun olarak yapılmıştır.

Tutuklama Merkezindeki bloklardan bir tanesi Ocak 1999 tarihinde tamirat amacıyla kapatılmış ve tutuklular diğer hücrelerde bulunan boş yerlere gönderilmiştir. Başvurucunun hücresine gönderilen ve bazıları verem hastası olan tutuklular, 1 hafta orada kalmışlardır. Bununla birlikte, tıbbi personelin düşüncesine göre, bu kişiler tedavi görüyor olmaları nedeniyle, diğer tutukluları riske sokmamıştır.

2 Haziran 1999 tarihinde, başvurucunun hücresine yerleştirilen bir tutuklunun hastalığında ilerleme gözlenmiştir. Tutuklu, hastalığın nüksetmesinin önlenmesi için iki aylık bir tedavi görmüştür. Bu kişi açık bir şekilde verem hastalığı belirtilerini taşımadığından, hastalığın diğer tutuklulara bulaştırılma tehlikesi yoktu.

Yinelenen fluografik çalışmalarda, başvurucunun boğazında bir anormallik görülmemiştir.

15 Haziran 1999 tarihinde frengi tedavisi gören bir tutuklu başvurucunun hücresine yerleştirilmiştir. Yapılan muayeneler sonrasında olumsuz sonuçlar alınmamıştır. Bununla bağlantılı olarak başvurucuya yapılan kan testlerinde olumsuz bir sonuç bulgulanmamıştır.

26. Başvurucu sistematik olarak tıbbi personel tarafından muayene edilmiş ve dermatolojist, terapist ve stomatolojist'ten tıbbi yardım almıştır. Başvurucu farklı hastalıklara (nörosirkülatik bozukluk, ve uyuz) yakalandığında derhal tedavi görmüştür. Başvurucunun tedavi edilmesi amacıyla yargılamalara zaman zaman ara verilmiştir.
27. Başvurucu haftanın 7 günü duş alabiliyor ve günde 2 saate kadar hücresinin dışında yürüyüş yapabiliyordu.
28. Sonuç olarak, Hükümet, yargılama öncesi tutuklama merkezlerinde , bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkmasının engellenmesi için, yukarıda belirtilen 1989 tarihli bakanlık rehberi uyarınca patojenik mikro organizmalar, kemirgenlerin zamanında imha edilmesi amacıyla salgın dezenfeksiyonu önlemlerinin alındığını ileri sürmüştür. Bununla birlikte Hükümet tarafından , tutuklama merkezlerinin böcekler tarafından istila edilmesinin bir sorun olduğu kabul edilmiştir.

3)Tıbbi kayıtlar ve uzman raporu

29. Başvurucunun tıbbi kayıtlarına göre, başvuru Aralık 1996'da uyuz'a, Temmuz 1997 ve Ağustos 1997'de alerjik deri yangısı'na, Haziran 1999 tarihinde ayağında mantar enfeksiyonuna, Ağustos 1999 tarihinde elinde mantar enfeksiyonuna, Eylül 1999'da mantar'a (mycosis: mantar hastalığının ağır bir türü-ç.n), Ekim 1999'da el, ayak ve kasıklarında mantar enfeksiyonuna yakalanmıştır. Kayıtlar ayrıca başvurucunun bu hastalıklara ilişkin tedavi gördüğünü de belirtmektedir.
30. Temmuz 1999 tarihinde yayınlanan tıbbi uzmanların raporu, başvurucunun nörosirkülatik distoni, istemsiz sinir ileti bozukluğu sendromu, kronik oniki parmak bağırsağı ülseri, ayak, el ve kasıklarında mantar enfeksiyonu ve mantar hastalıklarına yakalanmış olduğunu ifade etmiştir.

B. Yargılama öncesi tutuklamaya karşı ceza yargılaması ve temyiz

31. Başvurucunun kendi bankasının fonlarını zimmetine geçirmesinden şüphelenilmiş olması nedeniyle belirlenmiş yerden ayrılması türünde yasaklayıcı bir önleyici tedbire bağlı tutulmuştur. Ceza davası dosyasına 48529 numarası verilmiştir.

32. 17 Şubat 1995 tarihinde başka bir şirketin 2.050.000 adet hisse senedini kötüye kullanmak ile resmen suçlanmıştır.

33. 29 Haziran 1995 tarihinde savcı tarafından onaylanan bir müfettişin emriyle gözaltına alınmış ve ceza soruşturması sırasında gerçeğin ortaya çıkmasının engellendiği gerekçesiyle tutuklanmıştır. Özellikle somut olaylara atıflarda bulunularak, başvurunun soruşturma için gerekli banka belgelerini vermeyi reddettiği, tanıkları baskı altına aldığı ve belgelerle oynadığı ifade edilmiştir. Emir ayrıca başvurucuya atılı suçun ciddiyetine de göndermede bulunmuştur.

Başvurucunun tutukluluk süresi, yetkili savcı tarafından belirsiz tarihlerde uzatılmıştır.

34. Avukatları, 4 Temmuz 1995, 31 Ağustos 1995 ve 26 Eylül 1995 tarihlerinde başvurunun salıverilmesi amacıyla Magadan Şehir Mahkemesine başvurmuşlardır. Bu başvurular sırasıyla 14 Temmuz 1995, 9 Eylül 1995 ve 4 Kasım 1995 tarihlerinde reddedilmiştir.

35. Başvurucu Ağustos 1995'ten, Kasım 1995'e kadar dosyayla görevli iki soruşturmacının tatilde olması nedeniyle hiçbir soruşturma faaliyetinin gerçekleşmediğine ve dosyayla geçici olarak görevlendirilen kişinin hiçbir işlem yapmamış olmasına itiraz etmiştir.

36. 14 Aralık 1995 tarihinde, bankasının fonlarını zimmetine geçirdiği gerekçesiyle başvuru ek olarak 8 ayrı suçtan daha suçlanmıştır.

37. 6 Şubat 1996 tarihinde başvurucuya yöneltilen suçlamalara dair hazırlık soruşturması sona ermiş ve dava Magadan Şehir Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

38. Başvurucu 1 Mart 1996 tarihinde Magadan Şehir Mahkemesi'ne bir dilekçe göndererek tahliyesini istemiş, istem 27 Mart 1996 tarihinde reddedilmiştir.

39. Aynı gün Magadan Şehir Mahkemesi, dilekçeyi daha fazla araştırma için Magadan Bölge Savcılığına havale etmiştir. Mahkemenin bu kararına karşı Magadan Bölge Mahkemesine temyiz başvurusu yapılmış, başvuru 29 Nisan 1996 tarihinde reddedilmiştir.

40. 15 Mayıs 1996 tarihine kadar süren ek soruşturma sonrasında, Bölge Savcılığı dosyayı Şehir Mahkemesine geri göndermiştir.

41. Bu arada başvuru 16 Mayıs 1996 tarihinde tahliye istemiyle Şehir Mahkemesine başvurmuştur. Dilekçesinde kötü koşullar altında tutulduğunu ve bu nedenle sağlığının kötüleştiğini ifade etmiştir. Tahliye istemi 26 Mayıs 1996 tarihinde reddedilmiştir.

26 Mayıs 1996 tarihinde başvuru yeniden tahliyesini talep etmiştir.

42. 11 Kasım 1996 tarihinde Şehir Mahkemesi başvurunun davasını görmeye başlamış ve başvuru tarafından 23 Haziran 1996 tarihinde yapılmış olan tahliye istemini de reddetmiştir.

43. Başvurucu 27 Aralık 1996 tarihinde Şehir Mahkemesinde yapılan duruşmada sağlık nedenleri ile salıverilmesini talep etmiştir. Başvurucu 8 yatağa rağmen toplam 21 kişinin hücrede tutulduğunu; herkesin sigara içmesine rağmen hiçbir havalandırma sisteminin olmadığını; televizyonun sürekli açık olduğunu ve uyuza yakalandığını ifade etmiştir. Hastalığı doğrulayan tıbbi belgelerin sunulması üzerine Şehir Mahkemesi duruşmayı 14

Ocak 1997 tarihine ertelemiştir. Mahkeme atılı suçun ciddiyeti ve başvurunun serbest olduğu takdirde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleme riski gerekçeleriyle tahliye istemini reddetmiştir.

44. Dava dosyasının Şehir Mahkemesi tarafından incelenmesi 23 Nisan 1997 tarihine kadar devam etmiştir.

Şehir Mahkemesi Başkanı başvurunun davasıyla ilgisi olmayan başka bir davada uygunsuz hareket etmesi nedeniyle görevden alınmış ve bu nedenle 7 Mayıs 1997 tarihinde başvurunun davası ertelenmiştir.

45. Başvurucu, içinde bulunduğu kötü koşulları gerekçe göstererek, 15 Haziran 1997 tarihinde yeniden tahliyesini istemiştir.

46. Temmuz 1997 tarihinde başvurunun davası için başka bir yargıç görevlendirilmiş ve yeni yargıç duruşma günü olarak 8 Ağustos 1997 tarihini belirlemiştir. Savunma avukatının sağlık nedenlerinden dolayı duruşmaya katılamaması nedeniyle duruşma ertelenmiştir. Mahkeme atılı suçun ciddiyeti ve başvurunun serbest olduğu takdirde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleme riski gerekçelerine dayanarak tahliye istemini reddetmiştir.

Başvurucunun 21 Eylül 1997 tarihinde cezaevinden gönderdiği tahliye istemi 21 Ekim 1997 tarihinde reddedilmiştir.

47. Başvurucu 22 Ekim 1997 tarihinde davasıyla ilgili olarak Magadan Bölge Mahkemesine şikayette bulunmuş; davasının Şehir Mahkemesinden Bölge Mahkemesine gönderilmesini istemiştir. Başvurucu ayrıca Rusya Yüksek Mahkemesine, incelenmesi amacıyla Magadan Bölge Mahkemesine iletilen bir şikayet dilekçesi sunmuştur. Bölge Mahkemesi başvurucuya gönderdiği 31 Ekim 1997 ve 25 Kasım 1997 tarihli mektuplarında, bu şikayetler konusunda yetkili ve görevli olmadığını belirtmiş ve başvurucuya davasıyla ilgili tüm sorularını Şehir Mahkemesine yöneltmesi tavsiyesinde bulunmuştur. Bölge Mahkemesi ayrıca, başvurunun davasının incelenmesini Şehir Mahkemesine rica etmiştir.

48. 21 Kasım 1997 tarihlerinde başvuru başta Rusya Federasyonu Başkanlık Makamı, Magadan Şehir Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu -mesleki yetkinlik sorunlarıyla ilgilenen bir birim- ve Genel Savcılık Makamı olmak üzere eşitli yetkililere şikayetlerde bulunmuştur. Şikayetlerinde suçlamaların esasına dair hiçbir karar olmaksızın korkunç koşullar altında tutulduğunu, çeşitli deri hastalıklarına yakalandığını, ayak tırnaklarının düştüğünü ve kalbinden rahatsız olduğunu ileri sürmüştür.

49. Magadan Şehir Mahkemesi başkanı, davanın karmaşıklığına ve hakimlerin iş yükünün ağırlığına gönderme yaparak, davanın 1 Temmuz 1998 tarihinden önce yeniden görülmeye başlanacağı hususunda, 5 Şubat 1998 tarihli mektubu ile başvuru bilgilerini bildirmiştir.

50. 11 Şubat 1998 tarihinde başvuru tarafından Genel Savcılık Makamına, Yüksek Mahkemeye ve diğer yetkililere sunulmuş 11 adet şikayet dilekçesi Bölge Mahkemesi tarafından Magadan Şehir Mahkemesine gönderilmiştir.

51. Başvurucu tutukluluk süresinin uzunluğuna ve mahkeme duruşmalarının yokluğuna dikkat çekmek için 23 Şubat 1998 tarihinde başlattığı açlık grevini 17 Mart 1998 tarihine kadar sürdürmüştür.
52. Başvurucu 1 Mart 1998 tarihinde davasının Magadan Bölge Mahkemesine gönderilmesi için Rusya Federasyonu Başkanına ve Duma Hükümetinin parlamenter komitesinin yardımını rica eden şikayet dilekçesi sunmuştur.
53. 3 Mart 1998 tarihinde Magadan Bölge Adalet Dairesi, başvurunun Rusya Adalet Bakanlığına sunmuş olduğu şikayet dilekçesine yanıt olarak, Mahkemenin 1998 yılının ancak ikinci yarısında davasını ele alabileceğini bildirmiştir.
54. Bu arada başvuru, yargılamaya başlama sürelerini içeren Ceza Usul Yasasının 223/1 ve 239. maddelerinin anayasallığının incelenmesi istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi 10 Mart 1998 tarihli yanıtıyla; tersi iddia edilen hükümlerin, mahkemelerce görülmekte olan bir davadaki uzun tutukluğa ilişkin herhangi bir zaman sınırlaması içermediğini, bu nedenle başvurunun konuyla ilgili istemlerinin değerlendirmeye alınamayacağı konusunda başvurucuyu bilgilendirmiştir.
55. Başvurucu davasının görülmesindeki gecikme nedeniyle Yüksek Hâkimler Kurulu'na şikayette bulunmuş, Kurul 30 Mart 1998 tarihli yazısıyla Magadan Bölge Mahkemesi'nden konuyu incelemesini talep etmiştir.
56. Başvurucu 2 Nisan 1998 tarihinde yargılanma tarihinin tespitindeki gecikme nedeniyle Yüksek Mahkeme'ye şikayette bulunmuş; şikayetinde, kötü tutukluluk koşullarına da atıfta bulunmuştur. Şikayetin bir örneği diğer yetkililere de gönderilmiştir. Başvurucunun çeşitli kurumlara yaptığı tüm şikayetler, incelenmek üzere bu kurumlar tarafından Magadan Şehir Mahkemesi'ne gönderilmiştir.
57. Magadan Bölge Mahkemesi 13 Nisan 1998 tarihinde, Şehir Mahkemesi'nden başvurunun davasının görülmesiyle ilgili ricada bulunulduğuna ilişkin başvurucuyu bilgilendirmiştir. Magadan Bölge Mahkemesi ayrıca, davanın Şehir Mahkemesi tarafından görüleceğini, Magadan Bölge Mahkemesinin yalnızca temyiz mahkemesi sıfatıyla görev yapacağını belirtmiştir.
58. Başvurucu 25 Mayıs 1998 tarihinde Şehir Mahkemesine bir dilekçe göndermiş ve yargılamanın yapılması amacıyla davasının Bölge Mahkemesine gönderilmesini istemiştir.

Başvurucunun davasına ilişkin yargılamanın hızlandırılması amacıyla ve Bölge Mahkemesi Başkanının 28 Mayıs 1998 tarihli kararıyla, dosya Khasynskiy İlçe Mahkemesine gönderilmiştir.
59. Başvurucu duruşmaların başlamasındaki gecikmeler nedeniyle 11 Haziran 1998 tarihinde Yüksek Hakimler Kuruluna şikayet dilekçesi sunmuştur.
60. Başvurucu tahliyesine karar verilmesi istemiyle 16 Haziran 1998 tarihinde Khasynskiy İlçe Mahkemesine başvurmuş ve başvurusunda hücresindeki kötü koşullar ve aşırı kalabalık nedeniyle sağlık durumunun kötüleştiğini ifade etmiştir.

Aynı gün dosyasının Magadan Bölge Mahkemesine gönderilmesi istemiyle Khasynskiy İlçe Mahkemesine başvurmuş ve dosyasının Khasynskiy İlçe Mahkemesine gönderilmesi işleminin hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

61. Başvurucu Khasynskiy İlçe Mahkemesi'nin hâlâ bir duruşma günü tayin etmemesi nedeniyle, 1 Temmuz 1998 tarihinde Bölge Mahkemesi önünde şikayette bulunmuş ve yargılamanın hızlandırılmasını talep etmiştir.
62. Başvurucunun, dosyanın Khasynskiy İlçe Mahkemesine gönderilmesine itiraz etmesi üzerine, dosya 3 Temmuz 1998 tarihinde Magadan Şehir Mahkemesine gönderilmiştir .
63. Bölge Mahkemesi başvurucuya gönderdiği 8 Temmuz 1998 tarihli yazıyla, dava açısından ilk derece mahkemesi olarak hareket etmesini gerektirecek herhangi bir gerekçe bulunmadığını ifade etmiştir.

Başvurucu ertesi gün içinde bulunduğu kötü tutulma koşullarını gerekçe göstererek salıverilmesi istemiyle Şehir Mahkemesine başvurmuştur.

64. Başvurucu Şehir Mahkemesinin davasını ele almamasının süreklilik gösterdiği gerekçesiyle 31 Temmuz 1998 Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurmuştur. Kurul şikayet konusunda ve davanın akıbeti hakkında bilgi verilmesi istemiyle, başvurucunun dilekçesini Magadan Bölge Mahkemesine göndermiştir. Bölge Mahkemesi ise 27 Ağustos 1998 tarihinde başvurucunun şikâyetini Şehir Mahkemesine göndermiştir.

Başvurucunun ayrıca, yargılamaya ilişkin duruşma tarihlerinin belirlenmesindeki gecikme nedeniyle Magadan Bölge Mahkemesine sunduğu şikayet dilekçesi, 11 Ağustos tarihinde Şehir Mahkemesine gönderilmiştir.

65. Başvurucu 7 Eylül 1998 tarihinde Yüksek Hakimler Kurulu'na başka bir şikayet dilekçesi sunmuş ve dilekçesinde tüm şikayetlerinin herhangi bir tedbir alınmaksızın Magadan Şehir Mahkemesi tarafından Şehir Mahkemesine gönderildiğini ifade etmiştir. Başvurucunun şikayet dilekçesi, dosyasının incelemeye alınmasındaki sürekli gecikme haline ilişkin bilgi verilmesi notuyla birlikte 23 Eylül 1998 tarihinde Magadan Bölge Mahkemesine havale edilmiştir. Başvurucu 7 Eylül 1998 tarihinde yargılamasındaki gecikmelere ilişkin olarak Yüksek Mahkeme'ye şikayette bulunmuştur.

Başvurucu 5 Ekim 1998 tarihinde Yüksek Hâkimler Kurulu ve Bölgesel Yüksek Hakimler Kurulu önünde başkaca şikayetlerini de dile getirmiştir.

66. Şehir Mahkemesi 13 Ekim 1998 tarihinde, duruşma günü olarak 28 Ocak 1999 tarihini belirlemiştir.
67. Başvurucu 25 Ekim 1998 tarihinde Şehir Mahkemesi Başkanının eylemleri nedeniyle Yüksek Hâkimler Kuruluna şikayette bulunmuş ve görüşüne göre hakkında ceza kovuşturması açılmasını talep etmiştir. Dilekçe, 22 Kasım 1998 tarihinde, başvurucunun şikayeti ve iddialarının sabit olabileceği ihtimaline binaen yetkili Mesleki Kurulun hazırlayacağı raporun gönderilmesi istemiyle, incelenmek üzere Magadan Bölge Mahkemesine gönderilmiştir.

16 Kasım 1998 tarihinde Magadan Bölge Mahkemesi tarafından başvurucu tarafından verilmiş bir başka şikayet dilekçesi Şehir Mahkemesine gönderilmiştir.

68. Başvurucu tahliye istemiyle 16 Kasım 1998 tarihinde Magadan Bölge Mahkemesine başvurmuştur.

69. Magadan Şehir Mahkemesi başvurusunun dosyasının, soruşturma yetkililerinin usul kurallarını ihlal etmeleri nedeniyle, ek bir inceleme yapılması amacıyla, 28 Haziran 1999 tarihinde savcılık bürosuna geri gönderilmesine karar vermiştir. Sözü edilen usulü ihlaller, hazırlık soruşturması sonunda davayla ilgili materyallerin sanığa eksik sunulmasından ve dosya içindeki belgelere ait kesin bir kaydın tutulmamasından oluşmaktadır. Mahkeme başvurucuya atılı suçun ciddiyeti ve serbest kalması halinde gerçeklerin ortaya çıkarılmasını engellemesi risklerini gerekçe göstererek tahliye istemini reddetmiştir. Başvurucu bu karara karşı Magadan Bölge Mahkemesi önünde itiraz etmiş, Mahkeme 15 Mart 1999 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Bölge Mahkemesi dosyanın soruşturma yetkilerine gönderilmesi kararını temelsiz bularak iptal etmiş ve Şehir Mahkemesine yargılamaya devam edilmesi talimatını vermiştir. Aynı gün verdiği dosyayla ilgili ayrı kararında; Gerçekte davanın karmaşık bir yapıya sahip olmadığı düşüncesiyle davaya ilişkin gecikmenin haklı görülemeyeceğine dikkat çekmiştir. Mahkeme, Şehir Mahkemesinden bir ay içersinde davayla ilgili önlemler hakkında kendisine bilgi verilmesini istemiştir.

70. Başvurucu 17 Mart 1999 tarihinde tahliye istemiyle Şehir Mahkemesine başvurmuştur.

Aynı gün, herhangi bir nihai mahkeme kararı olmaksızın uzun süre tutulu olduğu gerekçesiyle Yüksek Hâkimler Kurulu'na şikayette bulunmuştur. Başvurucu 5 gün sonra, yargılanmasındaki sürekli gecikme hali nedeniyle Bölge Yüksek Hakimler Kuruluna başka bir şikayet dilekçesi sunmuştur.

71. Şehir Mahkemesi 15 Nisan 1999 tarihinde başvurusunun davasını yeniden görmeye başlamıştır.

Savcı 20 Nisan 1999 tarihli duruşmada, başvurusunun tutulu bulunduğu sürenin uzunluğunu göz önüne alarak, akıl sağlığının tespiti amacıyla psikolojik bir muayeneden geçirilmesini istemiş, Şehir Mahkemesi bu istemi kabul ederek duruşmayı 30 Nisan 1999 tarihine ertelemiştir.

72. Başvurucu, 30 Nisan 1999 tarihli duruşmada göz altından serbest bırakılmasını içeren başarısız bir başvuruda bulunmuştur. Uykusuzluk nedeniyle acı çektiğini ,hücrelerinde bulunan 18 kişinin nöbetleşe uyumak zorunda olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca dosyasına ilişkin tüm tahkikat işlemlerinin tamamlanmış olması nedeniyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleme ihtimalinin olmadığını ileri sürmüştür.

Duruşmalara katılan savcı, tutukluluk merkezi yönetiminden duruşmalara boyunca başvurusunun normal koşullarda uyuması ve dinlenmesine izin verilerek duruşmalarda bulunmasının sağlanmasının istenmesini Şehir Mahkemesinden talep etmiştir. Ayrıca, tutukluluk merkezlerini denetlemekle görevli savcıdan da benzer bir istemde bulunmuştur.

Başvurucu sonrasında yetkili savcının hücrelerine geldiğini, koşulların kötü olduğunu kabul ettiğini, fakat tutuklama merkezindeki diğer hücrelerin durumunun daha iyi olmadığını ve koşulları iyileştirmek için para olmadığını söylediğini ileri sürmüştür.

73. Başvurucu, 8 Haziran 1999 tarihli duruşmada tahliyesini istemiştir. Hücrelerinde 18 kişinin bulunduğunu, bu nedenle mahkeme önüne çıkarılmadan önce kendisini gerektiği gibi

hazırlayamadığını ifade etmiştir. Ayrıca iki defa uyuza yakalanmış olmasına rağmen çarşaflarının değiştirilmediğini dile getirmiştir. Başvurucunun istemi reddedilmiştir.

74. Başvurucu, 16 Haziran 1999 tarihli duruşmada, tutukluluk koşullarına gönderme yaparak, tahliye istemini içeren bir başka dilekçe daha sunmuştur. Yatağını istila eden böceklerin ısırtıkları nedeniyle bütün vücudunun yaralarla kaplandığını ve mantar enfeksiyonu olduğunu, yatağını iki tutuklu ile paylaştığını, tutukluların iki haftada bir duş alabildiğini, herkesin sigara içmesi nedeniyle içerdeki hava boğucu olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu kendini iyi hissetmemektedir ve kalbinden rahatsızdır. 96 kilodan 67 kiloya düşmüştür. Başvurucu ayrıca tahliyesi halinde davasının incelenmesini engelleme olasılığının olmadığını iddia etmiştir.

Şehir Mahkemesi başvurucunun taleplerinin duruşma konseptinin dışında olması nedeniyle bu istemleri incelemeyi reddetmiştir.

75. Yüksek Hâkimler Kurulu, Magadan Şehir Mahkemesi Başkanını, Bölge Mahkemesi Başkanı ve beraberinde iki yardımcısını başvurucunun yargılamasındaki gecikme nedeniyle 22 Haziran 1999 tarihinde görevden almıştır.

76. 23 Haziran 1999 tarihinde Şehir Mahkemesinde yapılacak duruşma öncesinde başvurucu kendisini iyi hissetmediğini ve duruşmaya katılamayacağını ifade etmiştir. Mahkeme başvurucunun sağlık durumunun duruşmalara katılmasına izin verecek durumda olup olmadığı ve hastaneye kaldırılmasının gerekli olup olmadığına ilişkin inceleme yapılması amacıyla uzmanlardan oluşan bir komisyonu görevlendirmiştir.

Uzmanlar, Temmuz 1999 (gün belli değil) tarihli sonuç raporunda başvurucunun çok sayıda rahatsızlığı bulunduğunu tespit etmiş (Bakınız paragraf 30) ve ayrıca başvurucunun sağlık durumunun duruşmalara katılmasına ve ifade vermesine engel oluşturmayacağına karar vermiştir.

77. 15 Temmuz 1999 tarihli duruşmada tahliyesini talep eden başvurucu, Mahkemenin delillerin değerlendirmesini hemen hemen sonuçlandırıdığını, kendisinin maddi gerçeklerin ortaya çıkarılmasını engellemesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Başvurucunun istemi reddedilmiştir.

78. Şehir mahkemesi, aynı tarihli başka bir kararda, 15 Nisan - 15 Temmuz 1999 tarihleri arasında, başvurucu tarafından sunulmuş, önceden reddedilen yinelenmiş dilekçeleri içeren 30 dilekçenin incelendiğini not etmektedir. Mahkeme, başvurucunun sadece kendi istemleri kabul edilirse ifade vereceğini söylediğini not etmiş ve böylesi bir koşulun yargılamayı geciktirdiğine karar vermiştir.

79. Şehir Mahkemesi davetiye gönderilen 29 tanıktan 9'unu dinlemiştir. Mahkeme huzurunda dinlenmeyen 12 tanığın hazırlık soruşturmasında verdikleri ifadeler mahkemede okunmuştur.

80. Şehir Mahkemesi 3 Ağustos 1999 tarihli kararıyla başvurucuyu iddianamede üzerine atılı suçlardan yalnızca birisinden suçlu bulmuş, kendi içinde 9 ayrı suça göndermede bulunan diğer iki suçtan beraatine karar vermiştir. Mahkeme başvurucuyu 5 yıl 6 ay çalışma kampı cezasına mahkum etmiş ve cezanın başlangıç tarihini 29 Haziran 1995 olarak belirlemiştir. Şehir Mahkemesi hazırlık soruşturmasının kötü kalitede hazırlandığını, savcılarının mazur görülemeyecek şekilde iddianamedeki atılı suçları artırma çabası içinde olduklarını ifade etmiştir. Mahkeme ayrıca ilgili ve gerekli belgelerin mahkemeye sunulmasında bir dizi

usul kuralı ihlalinin varlığını saptamıştır. Gecikmelere neden olan bu kusurlar yargılama sırasında düzeltilmek zorundaydı. Mahkeme, hazırlık soruşturmasının, Magadan Bölgesi savcılık bürosu ve soruşturma görevlileri tarafından yapılan uygun bir usul denetiminden yoksun olduğunu not etmiştir.

Mahkeme aynı günlü ayrı bir hükmüyle, iddianamenin bir bölümünü ek soruşturma için savcılık bürosuna geri gönderilmesine karar vermiştir. Başvurucu hükmü Yüksek Mahkeme önünde temyiz etmiş; karar, 30 Eylül 1999'da hukuka uygun bulunmuştur.

81. Şehir Mahkemesi'nin 3 Ağustos 1999 tarihli ilamına karşı, yayımlandıktan itibaren 7 gün içinde Bölge Mahkemesi önünde temyiz yolu açıktır. Başvurucu cezalandırılmasında Bölge Mahkemesi'nin katkısı olduğu, bundan dolayı temyiz incelemesinin muhtemel bir başarı şansı sunmayacağı düşüncesiyle temyiz başvurusunda bulunmamıştır. Bu nedenle mahkeme kararı 11 Ağustos 1999 tarihinde kesinleşmiştir.

82. Başvurucu, cezasının kalan kısmını geçirmek için, yine aynı cezaevinde bulunan lojistik hizmet takımına gönderilmesi istemiyle tutulu bulunduğu cezaevi müdürüne başvurmuştur.

83. 25 Ekim 1999 tarihinde başvuru, ilk derece mahkemesi kararının incelenmesi amacıyla, Rusya Yüksek Mahkeme Başkanı önünde olağanüstü bir temyiz başvurusunda bulunmuştur. Başvuru, 11 Kasım 1999'da kabul edilmiştir.

Başvurucu 30 Kasım 1999 tarihinde Yüksek Mahkeme önünde bir başka olağanüstü temyiz başvurusunda bulunmuş, başvuru 9 Haziran 1999 tarihinde reddedilmiştir.

84. Devam eden ceza yargılamasında, 24 Eylül 1999 tarihinde, başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbiri, belirli bir mahallin dışına çıkılmaması tedbiri ile değiştirilmiştir. Buna rağmen başvuru, ilk cezanın infazı nedeniyle cezaevinde kalmaya devam etmiştir.

85. 29 Eylül 1999 tarihinde, başvurucuya atılı olan diğer suçlara ilişkin ceza yargılamasına, başvuru tarafından işlenen bu eylemlerin bir suç oluşturmadığı gerekçesiyle son verilmiştir.

Ancak, 30 Eylül 1999 tarihinde, bankanın başkanı olarak kontrolü altında bulunan ekonomik değerlerin kötüye kullanmış olması iddiasıyla yeni bir dava açılmıştır.

86. Hazırlık soruşturmasının 19 Ekim 1999 tarihinde bitirilmesi üzerine, yetkili savcı iddianameyi onaylamış ve davayı Magadan Şehir Mahkemesine göndermiştir. İddianame ilk dava dosyasının numarasını taşıyor ve davayla ilgili yargılamanın 8 Şubat 1995 tarihinde başladığını ifade ediyordu. Başvurucunun yargılanmasına 20 Aralık 1999 tarihinde başlanmış, Şehir Mahkemesinin 31 Mart 2000 tarihli kararıyla atılı yeni suçlamadan beraat etmiştir.

87. Başvurucu 26 Mayıs 2000 tarihinde af ilanını takiben 26 Haziran 1996 tarihinde salıverilmiştir.

II. ULUSAL HUKUK

88. (Paragraf 90'ye kadar olan bölüm ilgili devletin ulusal yasalarına ait maddeler olduğu için çevrilmemiştir. ç.n)

89.

90. ...

III. RUSYA FEDERASYONUNUN ÇEKİNCESİ

91. Sözleşmenin onay enstrümanına, Rusya Federasyonu tarafından 5 Mayıs 1998 tarihinde, aşağıda içeriği yazılı çekince konulmuştur:

“Sözleşmenin 64. maddesine göre Rusya Federasyonu, son değişiklikler ve eklerle birlikte 27 Ekim 1960 tarihli SSCB Ceza Yargılama Yasasının, bir suç işlediğinden şüpheleneni kişinin tutulması, gözaltına alınması ve yakalanmasına ilişkin prosedürü düzenleyen 11/1, 89/1, 90, 92, 96, 96/1, 96/2, 97, 101 ve 122 maddelerinin Rusya Federasyonu Anayasasının İkinci Bölüm, 6. başlık, ikinci paragraf tarafından onaylandığını, Sözleşmenin 5. maddesinin 3. ve 4. paragraflarında yer alan koşulların bunu engellemeyeceğini deklare eder.”

HUKUK

I. SÖZLEŞME’NİN 3. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

92. Başvurucu Magadan IZ-47/1 no.lu tutukluluk merkezindeki koşullardan yakınmaktadır. Başvurucu Sözleşme’nin 3. maddesini dayanak göstermektedir. Maddeye göre;

“Hiç kimse, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

Başvurucu fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olan, onu aşığılayan ve acı çekmesine neden olan hücreesindeki kalabalık ve sağlıksız koşulların yanı sıra, bu koşullardaki uzun tutukluluğuna göndermede bulunmuştur.

93. Hükümet başvurucunun tutulma koşullarının işkence, insanlık dışı veya onur kırıcı olarak değerlendirilemeyeceğini, koşulların Rusya’da ki pek çok tutuklunun durumundan farklı olmadığı gibi, daha kötü de olmadığını ,aşırı kalabalığın yargılama öncesi tutukluluk merkezlerindeki genel bir sorun olduğunu ,yetkililerin başvurucuya fiziksel bir acı veya onun sağlığına zarar verme niyetinde olmadıklarını iddia etmiştir. Ayrıca tutuklama merkezi yönetiminin hastalıktan şikayetçi olanlara tedavi sağlanması ve hastalığın diğerlerine yayılmasını önlemek amacıyla gereken tüm önlemleri aldığını belirtmiştir.

94. Rusya’daki tutukluluk koşullarının, ekonomik nedenlerden dolayı çok yetersiz olduğu ve Avrupa Konseyine üye diğer Devletlerdeki gibi cezaevi kurumları oluşturmak için koşulların çok alt düzeyde olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Hükümet, Rusya’daki tutukluluk koşullarını düzeltmek için yapabileceğinin en iyisini yapmıştır. Hükümet, yeni yargılama öncesi tutukluluk merkezlerinin yapılmasını; var olan merkezlerden birinin yeniden yapılandırılmasını; tutukevlerindeki verem ve diğer hastalıklarının ortadan kaldırılmasını hedef alan iş programlarından birisini kabul etmiştir. Yargılama öncesi tutukluluk merkezlerindeki sağlık koşullarının düzeltilmesi ve tutuklulara ayrılan alanın iki kat daha artırılması için bu programların yürütülmesine onay verilmiştir.

95. Mahkeme, Sözleşmenin 3. maddesinin, demokratik bir toplumun en temel değerlerinden birisini kutsal olarak kabul ettiğini hatırlatmaktadır: Üçüncü madde, mağdur’un davranışına ve içinde bulunduğu koşullara bakılmaksızın işkence, insanlık dışı ya da

küçültücü ceza ve davranışı kesin bir dille yasaklamıştır (bkzn. Örneğin, *Labita / İtalya* [GC], no 26772 / 95, 119, AİHM 2000-IV).

Mahkeme ayrıca, kendi içtihatlarını göz önüne alarak, eğer bu dava 3. maddenin alanı içinde yer alıyorsa, kötü muamelenin mutlaka en az şiddet derecesine ulaşması gerektiğini hatırlatmaktadır. Bu en az ölçütü görecelidir; Davanın tüm koşullarına, muamelenin süresine, fiziksel ve ruhsal etkilerine ve bazı davalarda cinsiyet, yaş ve mağdur'un sağlık durumuna bağlıdır (bkzn. 18 Ocak 1978 tarihli İrlanda/Birleşik Krallık kararı, Seri A, no. 25, p. 65 – 162 arası).

Mahkeme, muamelenin “insanlık dışı” olduğu düşüncesindedir; çünkü, muamele önceden tasarlanmıştır, aralıksız olarak saatlerce uygulanmıştır ve hem gerçek bir bedensel zarara, hem de fiziksel ve ruhsal acıya neden olmuştur. Bu davranış, “küçültücü” sayılabilir, çünkü, böylesi bir davranış mağdurda korku, küçültülme ve alçaltma kapasitesine sahip derin ıstırap ve aşağılanma duygusu uyandırmıştır (bkzn. *Kudla/Polonya* [GC], no. 30210/96, 92, AİHM 2000-XI). Üçüncü madde anlamında özel bir davranış şeklinin “küçültücü” olup olmadığı konusunda Mahkeme, ilgili kişinin alçaltma ve küçültmeye hedef olup olmadığını ve kadın ya da erkeğin kişiliğini ters şekilde etkileyip etkilemediğini, yani bir anlamda muamelenin 3. maddeyle çelişip çelişmediğini dikkate alacaktır (bkzn. 16 Aralık 1997 tarihli Raninen/Finlandiya kararı, *Hükümler ve Kararlar Raporu*, 1997-VIII, pp 2821-22, 55). Bununla birlikte, böylesi herhangi bir niyetin yokluğu, 3. maddenin ihlalinin tespiti sonucunu doğurmaz (bkzn. *Peers/Yunanistan*, no. 28524/95, 74, AİHM 2001-III). Derin ıstırap ve aşağılama esasında bunlardan daha öte şeyleri kapsamak zorundadır: Derin ıstırap ya da aşağılamanın kaçınılmaz ögesi ile kişiye verilen meşru ceza ya da muamele şekliyle arasında bir bağlantı bulunmalıdır.

Kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakan önlemler sıklıkla böylesi bir ögeyi içerebilir. Yargılama süresindeki tutukluluğun, kendi içinde 3. madde anlamında birtakım sorunlar ortaya çıkardığı söylenemez. Ya da söz konusu madde hükmü, bir tutuklunun sağlık gerekçeleriyle salıverilmesi, sivil bir hastaneye yerleştirilmesi, özel bir tıbbi tedaviden yararlanmasına olanak sağlayan genel bir yükümlülük olarak yorumlanamaz.

Buna karşın, bu koşul uyarınca, Devlet bir kişinin insanlık onuruna uygun koşullarda tutulmasını sağlamalı; Muamele ve önlemin yerine getiriliş biçimi, kişiyi tutukluluktan doğasından gelen ıstırapın kaçınılmaz derecesini aşan yoğunlukta bir sıkıntının ya da üzüntünün öznesi haline getirmemeli; verilen cezanın gerektirdiği uygulama, kişinin sağlığını ve refahını uygun şekilde güvence altına almalıdır (bkzn. *Kudla/Polonya*, p.92-94).

Tutukluluk koşulları ele alındığı zaman, başvurunun ileri sürdüğü belirli iddialar gibi, bu koşulların toplu etkilerinin de hesaba katılması zorunludur.

96. Görülmekte olan davada Mahkeme, başvurunun 29 Haziran 1995'den 20 Ekim 1999 tarihine ve 9 Aralık 1999'dan 26 Haziran 2000 tarihinde kadar Magadan IZ- 47-1 no.lu merkezde tutulduğunu belirtmektedir. Mahkeme, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen prensiplerine uygun olarak, üye Devletler açısından Sözleşmenin, sadece yürürlüğe girme tarihinden sonra gerçekleşen olaylar açısından bağlayıcı olduğunu hatırlatmaktadır. Sözleşme Rusya açısından 5 Mayıs 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna karşın, başvurunun dava sırasında ve hüküm sonrasındaki tutulma koşullarının yarattığı etki değerlendirilirken, ki bu etki başvurunun tutukluluk süresinin her aşamasında aynıdır; Mahkeme, 5 Mayıs 1998 öncesi süreci de kapsayacak şekilde, başvurunun tutulduğu tüm süreci değerlendirmeye alabilir.

97. Mahkeme, ilk olarak başvurunun tutulduğu hücrenin boyutlarının 17 m2 (başvurucuya göre) ile 20.8 m2 (Hükümete göre) arasında olduğunu belirtmektedir. Hücre, ranzalarla donatılmış ve 8 kişi için dizayn edilmiştir. Bu barınma yerinin kabul edilebilir standartlara ulaşmış olup olmadığı sorgulanabilir. Mahkeme, bu konuyla bağlantılı olarak bir tutulma hücresinin “Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık dışı ya da Onur Kırıcı Ceza ya da Davranışları Önleme Komitesi”nin (CPT) her hükümlü ya da tutuklu için yaklaşık 7 m2 olmasını arzu edilir bulunduğunu hatırlatmaktadır (bknz. 2. Genel Rapor – CPT/Bilgi (92)3, p. 43). Örneğin; bir koğu/hücreyi paylaşan 8 kişi için m2.

Hücrenin 8 kişi için düzenlendiği bulgusuna rağmen, başvurunun Mahkemeye yaptığı sunumlara göre, tüm tutukluluk süresi boyunca hücredeki kişi sayısı genel olarak 18 ile 24 arasındadır. Başvurucu, 27 Aralık 1996 tarihli tahliye istemli başvurusunda, 8 yataklı hücredeki kişi sayısını 21 olarak ifade etmiştir. 8 Haziran 1999 tarihli benzer bir başvurusunda ise, kişi sayısını 18 olarak ifade etmiştir (bknz. yukarıda 43. ve 74. prg).

Mahkeme, Hükümetin tutukluluk merkezlerindeki genel aşırı kalabalık nedeniyle, hücredeki her yatağın 2 ya da 3 kişi tarafından kullanıldığını kabul ettiğini not etmektedir. Bu arada Hükümet, hücredeki kişilerin sayısı konusunda başvuruyla aynı fikirde değildir. Hükümet sunumlarında, belirtilen tarihlerde başvurunun hücrelerinde 11 ya da biraz daha fazla kişi bulunduğunu ve normal koşullarda bu sayının 14 olduğunu belirtmektedir. Ancak Hükümet, kendi itirazını destekleyecek herhangi bir kanıt sunmamıştır. Başvurucuya göre, sadece Mart-Nisan 2000 tarihinde hücredeki kişi sayısı 11’e inmiştir.

Mahkeme bu noktada Hükümetle başvuru arasındaki uyuşmazlığı çözmeyi gerekli görmemektedir. İleri sürülen rakamlar, belirtilen tarihlerde başvurunun hücrelerinde bir kişi için mevcut alanın 0.9 ile 1.9 m2 arasında olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı, Mahkemenin görüşü hücrelerin sürekli ve aşırı şekilde kalabalık olduğudur. Olayların bu durumu, kendi içinde Sözleşmenin 3. maddesi anlamında bir sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Vahim boyuttaki aşırı kalabalık nedeniyle, başvurunun hücrelerinde bulunan kişiler, 8’er saatlik dilimlerle nöbetleşe uyumak zorunda kalmışlardır. Başvurunun 16 Haziran 1998 tarihli tahliye isteminden, onun o tarihlerde yatağını diğer iki kişiyle paylaştığı anlaşılmaktadır (bknz. yukarıda p. 74). Hücredeki sürekli aydınlatma ve hücrede bulunan çok sayıda kişilerin yarattığı genel karışıklık ve gürültü nedeniyle uyuma koşulları daha da kötüleşmiştir. Sonuç olarak ortaya çıkan uyuyamama halinin başvuru üzerinde ağır bir fiziksel ve psikolojik yük oluşturduğu kuvvetle muhtemeldir.

Mahkeme ayrıca, aşırı sayıda kişiyi barındıran ve görünüşe göre sigara içmenin yasak olmadığı başvurunun hücrelerinde yeterli bir havalandırmanın olmadığını gözlemlemiştir. Gün içinde 1 ya da 2 saat için açık hava aktivitelerine izin verilmiş olmasına rağmen, başvuru bu saatler dışındaki zamanda çok sınırlı bir alan ve boğucu bir atmosfer içeren hücrelerine kapatılmıştır.

98. Mahkeme, başvurunun hücrelerinin haşaratlarca (*bit, pire ve fare gibi- ç.n*) istila edildiğini ve tutukluluğu boyunca bu durumun giderilmediğini not etmektedir. Hükümet, haşaratın bir sorun olduğunu ve tutulma merkezlerinde böylesi bir istila olduğunu kabul etmiş ve bakanlığa ait 1989 tarihli tutulma merkezleri için dezenfeksiyon önlemleri alma rehberine gönderme yapmıştır. Ancak, başvurunun hücrelerinde bu rehberin uygulandığı görülmemektedir.

Başvurucu tutukluluğu süresince çeşitli deri hastalıklarına ve mantar enfeksiyonlarına yakalanmış ; bu durum özellikle 1996, 1997 ve 1999 yılları boyunca yargılamadan geri çekilmesini (*duruşmalara katılamama gibi-ç.n*) zorunlu kılmıştır. Başvurucu bu hastalıklar için tedavi görürken, hücredeki kötü koşullar nedeniyle haşaratın üremeyi sürdürmesi değiştirilemediğinden, hastalıkların nüksettiği doğrudur.

Mahkeme, Hükümetin salgının önlendiğini ileri sürmesine rağmen, başvurunun birçok kere frengi'li ve tüberküloz'lu kişilerle birlikte tutulduğunu ciddi bir endişeyle not etmektedir.

99. Yukarıda açıklanan sağlıksız ve aşırı kalabalık koşulların yanına tuvaletleri de eklemek gerekmektedir. Hücrenin köşesindeki klozet ile duşu, 1.1 m. yüksekliğindeki bölme ayırmaktadır, fakat bu bölüm yaşam alanından ayrılmış değildir. Tuvalet girişinde paravan yoktur. Bu nedenle başvuru hücredeki kişilerin önünde tuvaleti kullanmak ve hücre arkadaşları kullanırken de orada olmak zorunda kalmıştır. Hükümetçe gönderilen fotoğraflar, gerçek bir mahremiyeti olmayan pis ve bakımsız bir hücre ile tuvaleti göstermektedir.

Mahkeme, başvurunun hücresinin de bulunduğu Magadan tutukluluk merkezlerinde gözle görülür şekilde gerçekleştirilmiş temel gelişmelerden (Hükümet tarafından Mahkemeye sunulan video kayıtlarında gösterildiği üzere) büyük bir memnuniyet duymakla birlikte, bu durumun başvurunun gösterilen zamanda katlanmak zorunda kaldığı tümüyle kabul edilemez koşulları azaltmadığına dikkat çekmektedir.

100. Başvurucunun tutukluluk koşulları, davasına bakan mahkeme için de bir sorundur. Nisan ve Haziran 1999 tarihlerinde mahkeme başvurunun yargılanma ehliyetinin olup olmadığını ve hastaneye kaldırılmasının gerekip gerekmediğini tespit etmek üzere, yaklaşık 4 yıldan sonra tutukluluk koşullarının fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerindeki etkileri için tıbbi uzman görüşleri istemiştir (bkz. yukarıda p.71 ve 76). Bilirkişilerin her iki soruya da olumsuz yanıt vermesine rağmen, Mahkeme, başvurucuda sinir ileti bozukluğu kaynaklı distoni, istemsiz sinir ileti bozukluğu sendromu, kronik 12 parmak bağırsağı ülseri, ayak, el ve kasıklarında mantar enfeksiyonu ve mikoz hastalıklarını listeleyen Temmuz 1999 tarihli rapora dikkat çekmektedir (bkz. yukarıda p. 30).

101. Mahkeme, bu davada başvurunun aşağılanması ve alçaltılmasını amaçlayan bir muameleye dair herhangi bir belirtinin olmadığını kabul etmektedir. Muamelenin amacının mağdur'u küçültmek ya da alçaltmak olup olmadığı sorunu değerlendirmeye alınacak bir faktör olmasına rağmen, böyle bir amacın yokluğu, 3. maddenin ihlal edildiği tespitini engelleyemez (*bknz. yukarıda sözü edilen Peers/Yunanistan*). Mahkeme, başvurunun yaklaşık olarak 4 yıl, 10 ay katlanmak zorunda kaldığı tutukluluk koşullarının, hatırı sayılır biçimde ruhsal rahatsızlık ve acıya neden olabileceğini, insanlık onurunu azaltabileceğini, aşağılanma ve alçaltılmaya neden olan böylesi duyguları ortaya çıkartabileceğini dikkate almaktadır.

102. Yukarıda anlatılanların ışığında Mahkeme, başvurunun tutukluluk koşullarının, özellikle aşırı kalabalığın, sağlıksız çevrenin ve bunların başvurunun sağlığı ve refahı üzerindeki zararlı etkilerinin tutukluluk süresiyle birleştirildiğinde, alçaltıcı muamele oluşacağını bululamaktadır.

103. Dolayısıyla, Sözleşmenin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 5/3 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

104. Başvurucu, uzun süren tutukluluğunun, Sözleşmenin 5. maddesinin 3. fıkrasını ihlal ettiğinden yakınmıştır. Maddeye göre;

“Bu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulu durumda bulunan herkesin ... adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya veya makul süre içinde yargılanmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.”

A. Hükümetin ilk itirazları

105. Hükümet itirazında, başvurunun şikayetinin, Rusya’nın çekincesi ışığında değerlendirilmesi gerektiğini tartışmış; Çekincenin, başvurunun hem hazırlık soruşturması ve hem de mahkeme süreci boyunca tutulu bulunduğu dönemi kapsadığını ileri sürmüştür. Hükümet, yukarıda sözü edilen, Ceza Usul Yasası maddelerinin içeriğine ve çekince metnine gönderme yapmıştır. Yasanın özellikle 11, 89, 92 ve 101 (bknz. yukarıda 89. paragraf) maddeleri, mahkemeleri, yargılama aşamasında bir karar verilinceye kadar, önleyici gözaltı tedbirlerini uygulamak üzere yetkilendirmiştir.

106. Başvurucu, süre giden uzun tutukluluk halinin çekinceyle ilgisi olmadığını, Rusya’nın çekincesinin somut davada uygulanamayacağını ileri sürmüştür. Çekincenin amacı, tutukluluğun devamına karar vermek ve gerektiğinde böylesi bir tutuklamanın uzatılmasını onaylamak yetkisine sahip savcının hakkını korumaktır.

107. Mahkeme, yakalama prosedürü, gözaltına alma ve suç işlediğinden şüphelenilen kişilerin tutulmasıyla ilgili olarak, çekince metninde anılan Ceza Usul Yasasının özel hükümlerinin geçici uygulamasının, Sözleşmenin 5/3 maddesinin alanının dışında şekillendirilmiş olduğunu gözlemiştir. Bu hükümler, her biri kendi kararlarını almaya ehil yetkililerin listesini ve gözaltı birimlerini de içeren önleyici tedbirlerin uygulanması için yöntem ve koşulları planlamaktadır.

Mahkeme, bir kişinin, suçun kovuşturulması boyunca, yetkili savcının emriyle 18 ay’a kadar gözaltında tutulabileceğini hükme bağlayan Ceza Usul Yasasının 97. maddesine gönderme yapan çekinceye dikkat çekmektedir.

Hazırlık aşamasındaki tutukluluk sürelerine yapılan göndermeye rağmen Mahkeme, çekincenin önleyici gözaltı tedbirinin uygulanması usulüyle ilgili olduğunu; oysa ki başvurunun şikayetinin tutukluluğun hukukiliği hakkında değil, uzunluğu hakkında olduğunu gözlemektedir.

108. Bu nedenle Mahkeme, söz konusu çekincenin somut davada uygulanamayacağını tespit etmiştir.

B. Şikayetin Esasları

I. Değerlendirmeye alınan süre

109. Başvurucunun tutukluluk süresinin başladığı 29 Haziran 1995 tarihi hakkında herhangi bir uyuşmazlık yoktur.

Başvurucu tutukluluk süresinin Magadan Şehir Mahkemesinin davadaki ikinci nihai kararını verdiği 31 Mart 2000 tarihinde bittiğini ileri sürmüştür. Hükümet buna itiraz

etmiş ve sürenin Şehir Mahkemesi tarafından 3 Ağustos 1999 tarihinde verilen ilk nihai kararla sona erdiğini iddia etmiştir. Ayrıca, Mahkemenin başvuruçunun tutukluluk süresinin uzunluğuna ilişkin incelemesini, Sözleşmenin Rusya için yürürlüğe girdiği 5 Mayıs 1998'den 3 Ağustos 1999 tarihine kadar olan süreyle sınırlı tutması gerektiğine ilişkin itirazını sürdürmüştür.

110. Mahkeme öncelikle, Sözleşmenin m. 5/3 hükmüne göre yargılama sırasındaki uzun tutukluluğun karara bağlanması için, sürenin sanığın gözaltına alındığı günden başladığını ve sadece ilk derece mahkemesi tarafından karar verilse bile suçlamanın sonuçlandırılmasıyla bittiğini hatırlatmaktadır (*bknz., diğerleri arasında, 27 Temmuz 1968 tarihli Wemhoff/Almanya kararı, Seri A no. 7, p.23, p.9 ve yukarıda söz edilen Labita/İtalya kararı, p. 147*). Bu nedenle, 29 Temmuz 1995'te başvuruçunun yakalanmasıyla başlayan ve yargılama sürecinde devam eden tutukluluk, başvuruçunun Magadan Şehir Mahkemesi tarafından cezalandırıldığı ve hüküm giydiği tarih olan 3 Ağustos 1999 tarihinde sona ermiştir. Daha sonraki suçlamalardan kaynaklanan tutukluluk hali, başvuruçunun 3 Ağustos 1999 tarihinden itibaren Sözleşmenin 5. maddesinin 1 (a) fıkrası anlamında yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkumiyetini çektiği olgusunu değiştirmez.

Bu nedenle, başvuruçunun yargılama sırasındaki toplam tutukluluk süresi, 4 yıl, 1 ay, 4 gündür.

111. 5 Mayıs 1998'ten önceki sürenin Mahkemenin yargılama yetkisinin dışında kalmasından dolayı, Mahkeme, sadece bu tarihle Magadan Şehir Mahkemesinin 3 Ağustos 1999 tarihli kararı arasında geçen 1 yıl, 2 ay, 29 günlük süreyi değerlendirmeye alabilir. Buna karşın, başvuruçunun 29 Haziran 1995 tarihinde alıkonulmuş olması nedeniyle 5 Mayıs 1998'e kadar olan süre içinde başvuruçunun 2 yıl, 10 ay, 6 gündür tutuklu olduğu gerçeği göz önüne alınmak zorundadır (*bknz. 8 Temmuz 1995 tarihli Mansur/Türkiye kararı, Seri A, no. 319-B, p. 49- 51*).

2. Tutukluluk süresinin makullüğü

(a) Tarafların sunumları

112. Başvuruçucu, maddi gerçeğin bulunmasını engellemeye çalıştığına dair herhangi bir kanıt olmadığını, dolayısıyla gözaltına alınmasının ve tutukluluk süresinin uzatılmasının gerekli olmadığı iddiasını sürdürmüştür. Yetkililerin tutukluluğunu haklı çıkarmak amacıyla gösterdiği gerekçeler yeterli ya da konuyla ilgili değildir.

Başvuruçucu, Magadan Bölge Mahkemesi tarafından 15 Mart 1999 tarihinde de tespit edildiği gibi, davasının özel bir karmaşıklık içermediğini ileri sürmüştür. Dokuz bölümlük dava dosyasının üç bölümü başvuruçunun yetkililere gönderdiği şikayet dilekçelerinden oluşmaktadır. Soruşturma, 29 tanığın sorgulanmasını içermektedir ve iki şahsi davacı bulunmaktadır.

Sonuç olarak başvuruçucu, yargılamanın yetkililerin gerekli çabasıyla yürütülmediğini iddia etmiştir. Soruşturmasının kötü yürütülmüş olmasının uzun tutukluluğa, iddianamede yer alan çok sayıdaki suçlamaların haksızca artırılması eğilimine ve denetleme birimlerinin bu çalışmalar üzerinde kontrol yoksunluğuna neden olduğunu ileri sürmüştür. Bu açıdan, başvuruçucu Magadan Şehir Mahkemesinin 3 Ağustos 1999 tarihli tespitlerine gönderme yapmıştır (yukarıda p. 80).

113. Hükümet, başvurunun, gerçeğin soruşturulmasına engel olduğu gerekçesiyle yakalandığına işaret etmektedir. Ayrıca, başvurunun yargılama öncesindeki tutukluluk süresini, davasının karmaşıklığı, nedeniyle makul olarak değerlendirmektedir; Dava dosyası hatırı sayılır bir büyüklüğe sahip olup [9 bölüm], çok sayıda tanığı ve mağdur'u içermektedir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

(i) Mahkemenin içtihatlarınca oluşturulan prensipler

114. Mahkeme, tutukluluk süresinin makul olup olmadığı sorusunun soyut olarak değerlendirilemeyeceğini hatırlatmaktadır. Bir sanığın tutuklu kalmasının makul olup olmadığı her davanın özel koşullarına göre incelenmelidir. Masumiyet karinesine rağmen, yalnızca kamu yararı olduğuna ilişkin gerçek/samimi kanıtların varlığı, Sözleşmenin 5. maddesinde hüküm altına alınan kişi özgürlüğüne saygı kuralından ağır basar ve belirli bir davada süre giden tutukluluk haklılık kazanabilir (bknz, yukarıda anılan, *Kudla/Polonya* davası).

Yargılama öncesi tutukluluğun makul bir süreyi aşmamasını sağlamak öncelikle ulusal yargı makamlarının görevidir. Ulusal yetkililer bu sonuca ulaşmak amacıyla masumiyet karinesi prensibine gereken özeni göstererek, yukarıda belirtilen ve 5. madde hükmünden ayrılmayı haklılaştıran kamu yararı gereğini tartışan tüm olguları incelemek ve salıverme istemleri için verdikleri kararlarda bu olgulara yer vermek zorundadırlar. Mahkeme, bu kararlarda belirtilen gerekçeler ve başvurunun savunmalarında iyi belgelendirilmiş her olgu temelinde 5. maddenin 3. fıkrasının ihlalinin söz konusu olup olmadığı konusunda karar vermeye davet edilmektedir (bknz, yukarıda *Labita/İtalya* kararının 152. p.).

Yakalanan kişinin bir suç işlediğine dair makul şüphenin varlığı, tutukluluğun sürdürülmesi için bir koşuldur. Fakat belirli bir süreden sonra, tutukluğun sürdürülmesi için tek başına makul şüphe yeterli değildir. Mahkeme, böyle bir durumda yetkililerin özgürlükten yoksun bırakmaya ilişkin gerekçelerinin haklılığını tespit etmek zorundadır. Mahkeme, bu tür gerekçelerin “konuyla ilgili” ve “yeterli” olduğu durumlarda, yargılama sırasında ulusal makamların “özel bir çaba” gösterdiğine ikna edilmelidir. Davanın karmaşıklığı ve soruşturmanın özel karakteristiği bu açıdan göz önüne alınması gereken etmenlerdir (örneğin; 18 Aralık 1996 tarihli Scott/İspanya kararı, *Raporlar* 1996-VI, pp 2399-2400, başlık 74 ve 23 Eylül 1998 tarihli I.A/Fransa kararı, *Raporlar*, 1998-VII, p. 2978, başlık 102).

(ii) Görülmekte olan davada yukarıda belirtilen prensiplerin uygulanışı

(a) Tutukluluk gerekçeleri

115. Magadan Şehir Mahkemesi, Mahkemenin yargı yetkisi kapsamında yer alan süre boyunca başvurunun salıverilme istemlerini reddederken, yöneltilen suçlamaların ciddiliğine ve serbestken maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleme tehlikesine dayanmıştır (bknz. p.69). Mahkeme benzer gerekçelerin, Magadan Şehir Mahkemesinin başvurunun tutukluluğunun sürdürülmesine ilişkin 27 Aralık 1996 ve 8 Ağustos 1997 tarihli kararlarında da dile getirdiğini gözlemektedir (bknz p. 43 ve 46).

Mahkeme ayrıca, yargılama sırasında başvurunun tutukluluğunun sürdürülmesine ilişkin 29 Haziran 1995 tarihli kararın temel gerekçesinin, soruşturma için gerekli olan belirli banka belgelerinin tesliminin başvuru tarafından reddedilerek, soruşturmanın

engellendiği; başvurucunun tanıklar üzerinde baskı kurduğu ve kanıtların değiştirildiği iddiası olduğunu not etmektedir. Bu karar, aynı zamanda yöneltilen suçlamaların ciddiyetini de değerlendirmeye almıştır.

116. Mahkeme, bir kişinin ciddi suçlara karıştığı konusunda kuvvetli şüphenin varlığının, yargılama öncesi uzun tutukluluk için tek başına haklı görülemeyeceğini hatırlatmaktadır. Magadan Şehir Mahkemesinin, davanın incelenmesinin engellenmesi tehlikesi gerekçesiyle başvurucunun tutukluluğunun devamına karar verdiğini dikkate alan Mahkeme, 29 Haziran 1995 tarihli soruşturmacı emrine rağmen, Şehir Mahkemesinin 1996, 1997 ve 1999 tarihli benzer kararlarında belirttiği sonuçları destekleyen hiçbir gerçek koşuldan söz etmediğini belirtmektedir. Şehir Mahkemesinin kararlarında gerekçe gösterilen tehlikenin, konuyla ilgili sürede mevcut olduğunu gösteren hiçbir faktöre atıfta bulunulmamıştır.
117. Mahkeme, atılı suçlamalara ilişkin şüphe ve soruşturma ile ilgili müdahalenin başvurucunun başlangıçtaki tutukluluğunu gerektirebileceğini kabul etmektedir. Buna karşın, yargılamanın ilerlemesi ve delil toplamanın sonuçlanması nedeniyle bu gerekçe kaçınılmaz olarak temelsizleşmiştir.
118. Kısaca, Mahkeme başvurucunun tutukluluğunun haklılığı için yetkililerce temel alınan gerekçelerin konuyla ilgili ve başlangıçta yeterli bulunmasına rağmen, geçen süre içinde bu karakterini kaybettiğini tespit etmiştir.

(β) Yargılamanın yürütümü

119. Ceza soruşturmasının süresiyle ilgili olarak Mahkeme, davanın özel bir karmaşıklığı olmadığına ve hazırlık soruşturmasının yargılamada gecikmeye neden olacak şekilde kötü olduğuna dikkat çekmektedir (bknz. p.69 ve 80). Mahkeme farklı bir sonuca ulaşmak için bir gerekçe bulamamıştır. Mahkeme, yerel mahkemelere göre, savcılarının haksız bir şekilde iddianamede belirtilen suçlamaların sayısını artırmalarının (bknz. p.80) bir kusur olduğunu ve başvurucunun Magadan Şehir Mahkemesinin 3 Ağustos 1999 tarihli kararıyla üzerine atılı dokuz suçtan yalnızca birinden suçlu olduğunun kanıtlandığını gözlemektedir.
120. Mahkeme, sonraki yargısal süreçte Magadan Şehir Mahkemesinde görülen davada önemli gecikmeler olduğunu gözlemektedir. 11 Kasım 1996 tarihinde başlayan yargılamaya mahkeme başkanı olan yargıç'ın görevden alınması nedeniyle 7 Mayıs 1999 tarihinde ara verilmiş ve yargılama, Temmuz-Ağustos 1997 (yeni bir yargıcın atanması ve duruşma günü belirlenmesi), Mayıs-Temmuz 1998 (davanın başka bir mahkemeye gönderilmesi), Kasım 1998 (duruşma günü verilmesi), Ocak ve Mart 1998 (soruşturmanın genişletilmesi kararları) tarihlerinde belirli usulü adımların atılmış olmasına rağmen, 15 Nisan 1999 tarihine kadar başlamamıştır.

8 Ağustos 1997 tarihli duruşmanın, başvurucunun avukatının yokluğu nedeniyle ertelenmiş olması ve başvurucunun davasının başka bir mahkemeye gönderilmesine itiraz etmesi nedeniyle -yargılamayı hızlandırmak amacıyla yapılan bir harekettir- Mahkeme, başvurucunun iki duruşma arasındaki sürenin uzunluğuna esaslı bir katkısının olmadığını tespit etmiştir. Bu süre içinde davada herhangi bir gelişme olmamıştır.

Bundan dolayı, yargılamanın uzamasının ne davanın karmaşıklığı ne de başvurucunun tutumun atfedilemeyeceği açıktır. Soruşturmanın karakteristik özelliklerini ve mahkeme

sürecindeki esaslı gecikmeleri dikkate alarak Mahkeme, yetkililerin gereken hızda hareket etmedikleri düşüncesindedir..

(γ) Sonuç

121. Yukarıda belirtilen arka plan ışığında Mahkeme, başvuruçunun yargılama sırasında cezaevinde geçirdiği sürenin “makul süre”yi aştığını tespit etmiştir. Bu nedenle 5. maddenin 3. fıkrası ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞMENİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

122. Başvuruçucu, kendisine yöneltilen suçlamaların Sözleşmenin 6/1 maddesinin gerektirdiği şekilde makul bir süre içinde sonuçlandırılmaması nedeniyle yakınmada bulunmuştur. Konuyla ilgili hüküm aşağıdadır;

“ Herkes, kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda.... yasayla kurulmuş bir mahkeme tarafından makul süre içerisinde görülmesini....karar verilmesini istemek hakkına sahiptir.”

A. Değerlendirmeye alınacak süre

123. Başvuruçucu, hesaplamada göz önüne alınması gereken sürenin, kendisine suç atfında bulunan 8 Şubat 1995 tarihinde başladığını ve 31 Mart 2000 tarihinde Magadan Şehir Mahkemesinin davadaki ikinci hükmünü vermesiyle sona erdiğini ileri sürmüştür.

Hükümet, hesaplamada göz önüne alınacak sürenin, Magadan Şehir Mahkemesinin başvuruçunun davasının gönderilmesine ilişkin 6 Şubat 1996 tarihli kararından, Şehir Mahkemesinin ilk hükmünü açıkladığı 3 Ağustos 1999 tarihine kadar devam ettiğini ileri sürmüştür.

124. Mahkeme, ceza yargılamasının uzunluğunun saptanmasında göz önüne alınması gereken sürenin, özerk ve tözel anlamıyla, terimsel olarak kişinin “suçlandığı” günden başladığını hatırlatır. (bknz. 10 Aralık 1982 tarihli Corigliano/İtalya kararı, Seri A no. 57, p. 13, 34. başlık ve 24 Kasım 1993 tarihli İmbriosca/ İsviçre kararı, Seri A no. 275, p.13, 36. başlık). Bu süre, suçlamaya ilişkin nihai kararın verildiği ya da yargılamanın kesildiği tarihte sona erer.

Bu nedenle görülmekte olan davada göz önüne alınacak süre başvuruçunun görevi kötüye kullanma suçlaması nedeniyle şüpheli sıfatını edindiği 8 Şubat 1995 tarihinde başlamıştır. Söz konusu sürenin bitimiyle ilgili olarak, Mahkeme, diğer suçlamaların sürdürülmemesine ilişkin 29 Eylül 1999 tarihli kararını takiben, Şehir Mahkemesinin 3 Ağustos 1999 tarihli nihai kararından sonra ve aynı olaylar temelinde 30 Eylül 1999 tarihinde, yeni bir suçlamayla başvuruçuya dava açıldığına dikkat çekmektedir. Mahkeme, yeni suçlamanın 8 Eylül 1995 tarihinde başlatılan 48529 no.lu ilk davanın bir parçası olduğunu gözlemlemektedir. Bu koşullar altında ve yeni suçlamanın zamanlamasını da dikkate alan Mahkeme, göz önüne alınacak sürenin son suçlamayı sonuçlandıran 31 Mart 2000 tarihli Şehir Mahkemesi kararıyla sona erdiğini tespit etmektedir.

Sayısız yargılamaya rağmen, yürürlükte bulunan tek dereceli yargılamada, değerlendirmeye alınan süre, 8 Şubat 1995’ten, 31 Mart 2000’e kadar toplam 5 yıl, 1 ay, 23 gündür. Mahkemenin *yargılama yetkisi*, Sözleşmenin Rusya açısından yürürlüğe girdiği 5 Mayıs 1998’den sonraki süreyi kapsadığından, Mahkeme, bu tarihteki mevcut

yargılamanın durumunu değerlendirmeye alabilir (bkz. *Mutatis mutandis*, 8 Temmuz 1995 tarihli Yağcı ve Sargın/Türkiye kararı, seri A no. 319-A, p. 16-40).

B. Yargılama süresinin makullüğü

125. Mahkeme, yargılama süresinin makullüğünün, mahkeme içtihatlarında belirtilen kriter dikkate alınarak; davanın özel koşulları, özellikle davanın karmaşıklığı, başvurunun ve yetkili makamların yargılamalardaki tutumu ışığında değerlendirileceğini hatırlatmaktadır. Bu son noktada, başvuru açısından riskli olan olgular değerlendirmeye alınmak zorundadır (bkz. yukarıda söz edilen *Kulda/Polonya* kararı, p.124).

1. Tarafların sunumları

126. Başvurucu, davanın özel bir karmaşıklık içermediği ve bunun meydana gelen gecikmeleri haklı gösteremeyeceğine ilişkin Magadan Bölge Mahkemesinin 15 Mart 1999 tarihli tespitine gönderme yapmıştır.

Başvurucu, kendi tutumu hakkında ise, şikayetlerinin yargılamayı hızlandırmayı amaçladığını ileri sürmüştür. Ayrıca, Sözleşmenin 6. maddesinin, ne kendisinin yargıyla aktif bir işbirliğini ne de yasal yolları takip etme girişiminin kendisine karşı kullanılmasını gerektirmediğini ileri sürmüştür. Yetkililerin tutumu konusunda ise, Magadan Şehir Mahkemesinin, 3 Ağustos 1999 tarihli kararıyla saptanan, hazırlık soruşturmasının kötü kalitesine ve soruşturmada yapılan hatalara gönderme yapmıştır. Ek olarak, Şehir Mahkemesi, Ceza Usul Yasasının 223/1 ve 239. maddelerinde belirtilen yargılamanın başlatılma sürelerine uymayarak iç hukuku bizzat ihlal etmiştir. Yargılama sırasında sadece dokuz tanığın dinlenmiş olduğuna dikkat çekilmiştir. Başvurucu ayrıca, kendisiyle hiçbir şekilde ilgisi olmayan mahkeme yargıcının davadan alınmasına ve davasının hızlandırılmasında etkin olmadığı kanıtlanan dava dosyasının Khasynskiy İlçe Mahkemesine gönderilmesine atıfta bulunmaktadır.

127. Hükümet, başvurunun davasının incelenmesinin uzun sürdüğünü kabul etmiş, fakat, sürenin makul olduğunu ileri sürmüştür. Davanın karmaşıklığı ve dosyanın kapsamlılığı yanında, davanın eksiksiz ve ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesinin davanın uzun sürmesine neden olduğu iddiasını sürdürmüştür.

Ayrıca başvuru, daha önceden reddedilmiş istemlerine rağmen, yinelenen istemleri de dahil olmak üzere çok sayıda dilekçe göndererek, yargılamanın uzun sürmesine katkıda bulunmuştur. Hükümet, başvurunun yargılama sırasında sunduğu çok sayıdaki dilekçeyi, yargılamayı geciktirmek için kasıtlı girişim olarak tespit eden Magadan Şehir Mahkemesinin 15 Temmuz 1999 ve 22 Temmuz 1999 tarihli kararlarına bu açıdan gönderme yapmaktadır. Başvurucunun davasının başka bir mahkemeye gönderilmesi için duruşmalar arasında sunduğu dilekçeler ayrıca gecikmeye neden olmuştur. Dava dosyasının %30'unun başvurunun şikayetlerinden ve istemlerinden oluştuğuna işaret edilmiştir.

Hükümet ayrıca, başvurunun tutukluluk süresinin, cezasından indirildiğine işaret etmektedir. Bu nedenle, başvurunun yargılama sırasındaki tutukluluk süresinin, hapsedildiği toplam süre üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

Sonuç olarak Hükümet, bankaya ve banka müşterilerine verdiği zararları tazmin etmeden, cezasının tamamlanmasından önce, af yoluyla yetkililerin başvuru tahliye ederek, ona karşı insancıl bir tavır gösterdiklerini ifade etmiştir.

2. Mahkemenin değerlendirmesi

(a) Davanın karmaşıklığı

128. Mahkeme, başvurucunun tek sanık olduğu yargılamaların, sorgulanan tanıkları da kapsayan çok sayıda kanıtla birlikte finansal suçlarla ilgili olduğuna dikkat etmektedir. Yanı sıra Mahkeme, yargılamanın ertelendiği 7 Mayıs 1997 tarihinden, yeniden başladığı 15 Nisan 1999 tarihine kadar soruşturmasal önlemlerin alınmadığını da gözlemlemektedir.

Mahkeme, davanın, yargılamalardaki gecikmeyi haklı kılacak biçimde karmaşık olmadığına ilişkin yerel mahkemenin saptamasını dikkate almaktadır (bknz. yukarıda p.69).

Bu nedenle yargılama süresinin uzunluğundan soruşturmanın gerekleri ya da davanın karmaşıklığı sorumlu değildir.

(b) Başvurucunun tutumu

129. Mahkeme, yerel mahkemedeki yargılama süreçlerinin tamamında başvurucunun, hem yargılama boyunca ve hem de duruşma aralarında davasıyla bağlantılı sayısız dilekçe sunduğuna dikkat çekmektedir. Mahkeme, 6. maddenin, cezai alanda kendisine suç atfedilen kişinin, yargı makamlarıyla işbirliği yapmasını gerektirmediğini hatırlatmaktadır (bknz. 25 Şubat 1993 tarihli Dobbertyn/Fransa kararı, Seri A, no. 256-D, p. 117 -43).

Mahkeme, başvurucunun yargılama boyunca sunduğu dilekçelerinin, 15 Nisan 1999 tarihinde yargılama mahkemesince davanın incelenmesini engelleyici bulunduğunu gözlemektedir. Bununla birlikte, 11 Kasım 1996'dan 7 Mayıs 1997'ye ve 20 Aralık 1999'dan 31 Mart 2000'e kadar süren diğer yargılama dönemleri boyunca, başvurucunun davranışının herhangi bir şekilde yargılamayı yavaşlatıcı olduğunun söylendiğine ilişkin bir kanıt yoktur.

Mahkeme, duruşmalar arasında başvuru tarafından sunulan dilekçelerin temel olarak davasını inceleyen yargılama mahkemesinin ihmali sürdürmesiyle ilgili olduğunu not etmektedir. Mahkeme, bu dilekçelerin, -özellikle büyük bir kısmı etkisiz bırakılmıştır- yargılamaları yavaşlatmaya katkıda bulunduğunu saptayamamıştır. Davanın yargılamaların hızlandırılması için başka bir mahkemeye gönderildiği doğruken, başvuru, göndermeden sonra davasında ilerleme olmadığı sonucuna itiraz etmek için mahkemeyi eleştirememelidir.

Mahkeme ayrıca, 8 Ağustos 1997 tarihinde, başvurucunun avukatının katılamaması nedeniyle duruşmanın bir kez ertelendiğini not etmektedir.

130. Mahkeme, başvurucunun belirli gecikmeler için sorumlu tutulabilecek olmasına rağmen, özünde onun tutumunun yargılamaların uzamasına katkıda bulunmadığı düşüncesindedir.

(c) Ulusal yetkililerin tutumu

131. Yukarıda söz edildiği üzere, iç hukuktaki yargılamalarda, başvurucunun tutumu ya da davanın karmaşıklığı ile açıklanamayacak önemli gecikmeler yaşanmıştır. Dava, özellikle yargılama mahkemesi önünde 7 Mayıs 1997'den, 15 Nisan 1999'a kadar, yaklaşık iki yıl beklemiştir.

132. Başvurucu yargılamalar boyunca alıkonulmuştur; Mahkeme, davayla ilgilenen mahkemeler açısından bu durumun adaletin süratle yerine getirilmesi için bir çabayı gerektirdiğini gözlemlemektedir.
133. Mahkeme, Magadan Şehir Mahkemesinin 3 Ağustos 1999 tarihli hükmünü ve 29 Eylül 1999 tarihli suçlamaların sürdürülmesini kesen kararını takiben yetkililerin aynı olaylar temelinde başvurucuya karşı yeni bir suçlamayla dava açtıklarını; bunun ilk derece mahkemesi önünde 4.5 yılda sonuçlanan yargılamanın uzamasına katkıda bulunduğunu not etmektedir.
134. Mahkeme, özellikle, Sözleşmenin yürürlüğe girdiği 5 Mayıs 1998 tarihinden sonra yetkililerin görevlerini özel bir çabayla yerine getirmekte başarısız oldukları düşüncesindedir.

3. Sonuç

135. Aktarılan arka plan dikkate alındığında, Mahkeme yargılamanın uzunluğunun, “makul süre” koşulunun gereklerini yerine getirmediği düşüncesindedir.

IV. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNE İLİŞKİN BAŞVURU

136. Sözleşmenin 41. maddesi;

“ Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Maddi Zarar

137. Başvurucu aşağıdaki aktarılan kalemler ışığında zararların giderilmesini istemiştir;
- (1) Kuzeydoğu Ticaret Bankasının Başkanı olmasından dolayı maaş kaybı için 130.599 ABD Doları; Temmuz 1995'ten 20 Nisan 2000'e kadar tutuklu olarak geçen süre nedeniyle;
 - (2) Yakalanmasından dolayı diğer şirketlerden çıkarılması nedeniyle uğradığı maaş kaybı için 203.000 ABD Doları;
 - (3) Yakalanmasını takiben şirketindeki mülkiyet haklarının kaybı için 500.000 ABD Doları;
 - (4) Otomobilinin kaybı için 8.600 ABD Doları;
 - (5) Sahip olduğu hisse senetlerini, 1995 yılı değerlerinde piyasada satamamasından doğan kâr kaybı için 11.734.376 ABD Doları;
 - (6) 1997 yılında iflası açıklanan fabrikada çoğunluk hisselerinden doğan kaybı için 436.226 ABD Doları.
- Başvurucunun tüm istemi, toplam olarak 13.012.702 ABD Dolarıdır.
138. Hükümet bu isteklere itiraz etmiştir.

139. Mahkeme, yalnızca bulgulanan ihlalin gerçekten şikayet edilen zarar ya da kayıplara neden olduğuna ikna olduğunda, 41. madde hükmüne göre maddi tazminata karar verebileceğini hatırlatmaktadır.

(1) numaralı istek kalemi dikkate alındığında Mahkeme, bulguladığı ihlaller ile ileri sürülen zarar arasında bir nedensellik bağı kurulamadığı düşüncesindedir.

Bundan dolayı Mahkeme, başvurucunun bu başlık altındaki istemini reddetmektedir.

B. Manevi Zarar

140. Başvurucu, manevi zararı için 9.636.000 Fransız Frangı istemiştir.

141. Hükümet, isteğin aşırı olduğunu ve ihlal bulgulasının yeterli bir tatmin oluşturabileceğini ileri sürmüştür.

142. Mahkeme, başvurucunun yargılama sırasındaki böylesi cezaevi koşullarında süren uzun tutukluluğunda olduğu gibi, ceza yargılamasının uzunluğunun, tek başına ihlal bulgulasıyla tazmin edilemeyecek, endişe, belirsizlik ve hüsrana duygularına neden olacağı düşüncesindedir.

143. Mahkeme, eşit temelde karar vererek, başvuru lehine 5.000 Euro manevi tazminata hükmeder.

C. Ücretler ve masraflar

144. Başvurucu, iç hukuk yargılamaları sırasında avukatı tarafından verilen hizmetin yaklaşık olarak 40.000 ABD Doları tutarında olduğunu ileri sürmüştür.

145. Hükümet, ilgili sürede Magadan Bölgesindeki avukat ücretlerinin düzeyine rağmen, bu istemin aşırı ve desteklenmemiş olduğuna işaret etmiştir.

146. Mahkeme, Sözleşmenin 41. maddesi uyarınca tazminatın ücret ve masrafları içermesi için, Sözleşme ihlali oluşturduğu bulgulanan sorunun önlenmesi veya tazmin edilmesinin sağlanması için, bunların gerçekten ve zorunlu olarak meydana geldiğinin ve miktar olarak makul olduğunun kanıtlanmak zorunda olduğunu hatırlatır (bkz. örneğin; *Nielsen ve Johnson/Norveç [GC]* no. 23118/93, p.43, AİHM 1999-VIII). Sunulan belgelerden başvurucunun kefaletle tahliyesini sağlaması girişimleriyle bağlantılı olarak, başvuru açısından yasal ücret ve masraflarının meydana geldiği açıktır. Bununla birlikte, başvuru istediği miktara ilişkin sadece kısmi destekleyici belge sunmuştur. Ayrıca, bu ücretler Sözleşmenin 3., 5/3. ve 6/1. maddelerinin ihlaliyle ilgili değildir.

Mahkeme, eşit temelde bir değerlendirme yaparak, bu başlık altında başvurucunun 3.000 Euro ile tazmin edilmesini makul olduğuna karar verir.

D. Temerrüt faizi

147. Mahkeme, temerrüt faizinin, Avrupa Merkez Bankasının yıllık borç verme faizlerine artı %3 eklenerek tespit edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

BU NEDENLERLE, MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. Sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiğine;
2. Sözleşmenin 5/3. maddesinin ihlal edildiğine;
3. Sözleşmenin 6/1. maddesinin ihlal edildiğine;
- 4.
- (a) Sorumlu Devletin, Mahkeme kararının Sözleşmenin 44/2. maddesi uyarınca, kesinleşeceği tarihten itibaren üç ay içinde aşağıda yazılı miktarları, ödemenin yapılacağı tarihteki Rus Ruble'sine çevirerek başvurucuya ödemesine;
 - (i) Manevi tazminat için 5.000 Euro;
 - (ii) Ücret ve masraflar için 3.000 Euro;
 - (iii) Yukarıda belirtilen miktarlar herhangi bir vergiden muaf olmak üzere;
- (b), Yukarıda söz edilen üç aylık sürenin dolmasından itibaren ödeme tarihine kadar ki süre için, Avrupa Merkez Bankasının borç verme faizlerine eşitlenecek yıllık basit faize 3 puan eklenmesine;
5. Başvurucunun hakkaniyeti uygun tatminine ilişkin diğer istemlerinin reddine *karar vermiştir*.

İngilizce olarak hazırlanan bu metin, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77-2 ve 3. maddelerine uygun olarak, 15 Temmuz 2002 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

S. DOLLE
Yazı İşleri Müdürü

J-P. COSTA
Başkan

Not: Sözleşmenin 45/2,i ve İç Tüzüğü'nün 74/2 maddeleri uyarınca, yargıç Bay Kovler'in ayrık görüşü, özgün karara ekli olmasına rağmen, tarafımızdan çevrilmemiştir (-ç.n).